

A nemzeti érték megnevezése:

Táti-szigetek

A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

Természeti környezet

A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Tát városa mellett Esztergomtól nyugati irányban fekszik mintegy 8 km-re, a Kis-Duna és a Nagy-Duna által határolt szigetcsoport. A Duna folyamkilométerével számolva (fkm) az 1728 és az 1722 fkm. közötti folyószakaszon található.

GPS koordináták: EO V X EO V Y

267977 622389

Az illetékes természetvédelmi hatóság megnevezése:

Észak-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

A jogszabályban kijelölt természetvédelmi kezelő megnevezése:

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A Táti-szigetcsoport három nagyobb és egy kisebb (változó) szigetből áll. A három nagyobb a Táti-sziget, a Nyáras- és a Körtvélyes-sziget. A változó kis sziget pedig az úgynevezett Csitri-sziget. A Nyáras- és a Körtvélyes-szigetet a Sebes-ér választja el egymástól, illetve öleli körül a kis Csitri-szigetet. A szárazföldtől pedig a Kis-Duna választja el valamennyi szigetet.

Közigazgatási helyzetét tekintve a négy sziget közül három (Körtvélyes-, a Nyáras- és a Csitri szigetek) Esztergomhoz, a Táti-szigetek pedig Táthoz tartoznak. A Táti-szigetek nagydunai oldalán az ebedi gazdáknak is voltak parcelláik, ahol gazdálkodtak.

A Táti-sziget nyugati csúcsát a parttal a nagy kőgát, a Táti-sziget keleti csúcsát a Nyáras-sziget nyugati csúcsával pedig a belső kis kőgát teszi átjárhatóvá. Építésük időpontja az 1900 és az 1910-es évek időszakára tehető. A szigetek soha sem voltak lakottak, ám az évezredek alatt számtalan történelmi esemény „szemtanúja” lehetett.

A Duna ezen a szakaszon (is) nem csak jelenleg, hanem a római kor hódításai idején is határfolyó volt, ami az időszámításunk 340-390 között a környékünket illetően a limes határát jelentette. A számtalan római őrtorony közül az egyik a Körtvélyes-szigetnél, (a jelenlegi Rönkház környéke) a másik pedig a Nyáras-sziget csúcsának vonalában, a Kis-Duna partján őrizte Esztergom és környékét a betolakodók ellen.

A „Nyárasd-szigeti” sánc, melyet a Nyáras-sziget keleti csúcsánál építettek fel, az 1595-ös török elleni csatához kapcsolódó emlék, amely a török hajók támadását volt hivatva kivédeni. Mára már csak a korabeli térképeken lelhető fel.

Ugyan csak fontos színtere volt a török elleni sikeres küzdelemnek a táti határt övező mocsaras terület, amely az 1685-ös nevezetes Táti csata néven került be a történelembe.

A küzdelmes idők után térjünk ismét vissza a békés hétköznapokhoz!

Jelentősebb mezőgazdasági művelésre sem a talaj, sem pedig a környezeti viszonyok nem tették alkalmassá a szigeteket. A lakatlanságra a rendszeres árvizek, a körülményes megköze-

lítés és a környéket évszázadokon keresztül elborító (Tát-Esztergom közötti) mocsaras környezet, mezőgazdasági hasznosításra pedig az előbb említett árvizek, az árvíz utáni hosszabb-rövidebb vízborítottság és a gyenge talajminőség lehet a válasz. Az egyedüli rendszeres gazdálkodást a kaszálás és, szénagyűjtés, valamint a sarjúkaszálás utáni legeltetés jelentette. A tÁti gazdák (és általában is elmondható, hogy a földművelésből élő emberek) mindig is természetet szerető, azt tisztelő emberek voltak. A szigetek rétjeit úgy kaszálták, hogy munkájuk során a környező állatvilágot a lehető legkisebb mértékben zavarják. Ismerték a kaszálóikon megtelepedő, a fák odvait elfoglaló madarak fészkelő és búvóhelyeit, ezért a költés, valamint a fiókanevelés időszakában fokozott figyelemmel végezték ezeken a helyeken a szokásos kaszálást, szénagyűjtést és egyéb munkákat. Évszázadokon keresztül zavartalanul nőttek, szinte őserdőt képezve a szigeteket övező galéria- és ligeterdők fái. Ezekből a fákból a gazdák csak éppen annyit vágtak ki, vagy kaptak engedélyt a kivágásra, amennyi éppen szükséges mutatkozott. Az uralkodó fafajta a nyár volt és napjainkban is az. Próbálkoztak gyümölcsfákkal is, de tartós sikert nem értek el. A vadvadkörte telepedett meg hosszabb ideig, de a környezeti viszonyok igazán ennek sem kedveztek (erre utal a Körtvélyes-sziget név is). Gombázni, csalánt szedni és fűzfavesszőért viszont ladikkal szívesen jártak át a szigetre. A háború előtti időben, de még a háború utáni évtizedben is idilli, talán nem túlzás azt mondani, hogy mesébe illő látványt nyújtott a gondozott rétek és az óriási fákkal tarkított, érintetlen galériaerdők, valamint a tiszta vízű csendes mellékágak látványa.

Kedvelt célpontja volt a környék vízitúrázóinak és vízi sport kedvelőinek a TÁti-szigetek felkeresése, amely nem csak a testedzés lehetőségével, hanem a Kis-Duna, a Csutri és a Sebes-ér mellékágainak csodálatos látványával is megajándékozta folyóvízen idelátogatókat.

A viszonylagos zártság és háborítatlanság kedvezett a természetes növénytakaró fennmaradásának, a védett növények és állatok, különösen a vizes élőhelyeket kedvelő madarak megtelepedésének. Az évszázadok alatt hihetetlen nagyságú és fajgazdagságú madárvilág választotta költő, állandó, átvonuló, vagy pihenő helyül a szigeteket. Hasonlóan értékes élőhelyt biztosítottak a védett és csendes mellékágak, valamint a sűrű, vízparti növényzet a kételtűeknek, hullőknek és számos halfajtnak. A napsütötte és szélvédett virágos rétek pedig a szitakötő, lepkék és más rovarok számára bizonyultak ideális helynek.

A szigetcsoport természeti értékeit és a táj egyedi, különleges szépségét az „átlagemberen” kívül a szakemberek is felismerték. Amatőrök és ismert szakemberek egyaránt igyekeztek az itt fellelhető természeti értékeket felmérni, azokat rendszerezni, majd eredményeiket publikálni.

A legkorábbi flórakutatók között említhetjük Feichtinger Sándort (esztergomi orvosbotanikus), aki az 1899-es kiadású „*Esztergom megye és környékének flórája*” című munkájában ismerteti a szigetek valamelyikén előforduló és általa azonosított mintegy 118 faj adatait.

A következő neves kutató Boros Ádám (botanikus és biológus, egyetemi tanár) a Gerecse és a Vértes területeinek kutatása során több alkalommal is járt a szigetekre.

A leghosszabb időtartamú és megszakítás nélküli kutatómunka Hopp Ferenc nevéhez fűződik. 1938 és 1988 között, ötven évig megszakítás nélkül kísérte figyelemmel és jegyezte fel a szigetek madárvilágának összetételét, változásait, mindennapi életét. Emellett feljegyzéseket

készített (ha nem is teljes értékűt) a szigetek emlőseiről, kétéltűek- és hüllőkről, továbbá szigetek gyakoribb lepkéiről, szitakötőiről.

Napjaink kutatói közül Barina Zoltán (biológus MTM növénytár) neve kapcsolható össze a szigetekkel. Kutatási eredményeit a „*Flora Pannonica*” című szakmai folyóiratban tette közzé.

A szigetekeken található védett növények és állatok közül csak néhányat említenék meg a teljesség igénye nélkül: szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), pettyegetett őszirózsa (*Aster sedifolius*), réti iszalag (*Clematis integrifolia*), pettyegetett őszirózsa (*Aster sedifolius*), nyári tőzike (*Leucosium aestivum*), vitézkosbor (*Orchis militaris*), ligeti csillagvirág (*Scilla vindobonensis*), stb. Néhány az állatvilág tagjai közül: tarajos gőte (*Triturus cristatus*), zöld levelibéka (*Hyla arborea*), erdei béka (*Rana dalmatina*), mocsári béka (*Rana arvalis*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), illetve a zöld gyík (*Lacerta viridis*), fűrgye gyík (*Lacerta agilis*), kockás sikló (*Natrix tessellata*), a füles vöcsök (*Podiceps auritus*), a kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*), a kerecsensólyom (*Falco cherrug*), a vízi denevér (*Myotis daubentoni*), a közönséges denevér (*Myotis myotis*), stb.

A szigetek élővilágában bekövetkező első jelentősebb változást az államosítás hozta. A termelőszövetkezet (1970-es és az 1880-as évtizedekben) a Táti szigetben a tájidegen papíripari nyár iparszerű termesztésébe kezdett a papírgyártáshoz szükséges cellulóz igény és az ebből származó haszon reményében. Néhány évtized múlva azonban a papíripari termelés visszaesése miatt a szigeti papírnyár termesztése is abbamaradt, magára hagyva az átalakított területet.

A legnagyobb természeti károkozást azonban a Bős-Nagymaros erőművi gátrendszer szigetbeli építkezése okozta. Letarolták a galériaerdőt, a behordott, gát alapjául szolgáló földdel együtt a szigetre került számtalan gyom- és tájidegen növény magva is. A nem hasznosítható hatalmas nyárfa gyökerekkel feltöltötték a védett és értékes faunafajokat tartalmazó Csutri mellékágot, véglegesen tönkretéve nem csak egy igen értékes ökológiai közösséget, hanem egy sajátosan szép ikonikus környezetet is. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy az erőmű építésének leállítása egyben a további rombolásnak is gátat vetett. Míg az építkezés néhány éve alatt a Táti-sziget értékes növény és állatvilága komoly károkat szenvedett, addig a Nyáras- és Körtvélyes-szigetek a körülményekhez képest szerencsésen vészelték át ezt az időszakot.

A szigetekeken megmaradt védett és veszélyeztetett növény- és állatritkaságok olyan értéket képviselnek, melyek (mint nemzeti érték) fennmaradására, megőrzésére és védetté nyilvánítására ösztönözték a természetvédelemmel foglalkozó szakembereket. 2008-ban nyújtották be a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumhoz a Táti és Süttöi-szigetek természetvédelmi terület létesítéséről szóló tervezetet. A szigetecsoporthoz a Natura 2000 hálózathoz, a Táti-sziget kivételével pedig a szigetecsoporthoz a Duna-Ipoly Nemzeti Park kezelésébe került. Tervszerűen történik a szigetekeken lévő erdőrészek felújítása, karbantartása. A szigetek évtizedek alatt tetemes károkat szenvedett környezetének és élővilágának helyreállítása (vagy legalábbis a természetközeli állapot elérése) az igen jelentős anyagi terhek mellett a terület és élővilága környezeti állapotának részletes felmérését, majd a felméréshez igazodó kezelési tervet is el kellett készíteni, amelyet a Duna-Ipoly Nemzeti Park (DINP) igazgatósága részéről Baranyai

Zsolt, Csonka Péter, valamint a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület munkája. A szigetek vízhez, vagy vízközelhez kötött vizes élőhelyének rekonstrukcióját a győri Hullámvonal Mérnökszolgálati Társaság terve tartalmazza, melynek megvalósítása után a szigetek értékes kétéltűi és hüllői számára biztosít majd biztonságos és tartós élőhelyet hosszú évtizedekre.

Talán ez a rövid ismertető is jól érzékelteti a szigetcsoport értékeit, küzdelmes sorsát, és a fennmaradás, megújulás reményét.

A fenti ismertető ad aktualitást a következő bejelentéshez is. Reményeink szerint az őszi időszakban megjelenik egy könyv: „*A Táti-szigetek és természeti értékei*” címmel, amely részletesen bemutatja a Táti-szigetek és a település évszázados, mindennapi életét-kapcsolatát, a szigetekhez is kapcsolódó történelmi, társadalmi és gazdasági vonatkozású eseményeket. A szigetcsoport élővilágát közvetlenül és közvetve befolyásoló földrajzi környezetet (a Kis-Duna, a patakok, az elkerülő út, árvízvédelem). Ugyan csak részletes leírást kapunk a szigetek korabeli, a közelmúlt és a jelen időszak természeti értékeiről, növény- és állatvilágáról. A felsorolt fajokról, egyedekről részletes táblázatokban tájékozódhat az érdeklődő. Olvashatunk a védetté nyilvánítás, a rehabilitációs és rekonstrukciós tervekről. A mellékletekben található (színes) történelmi térképek, archív fotók és egyéb dokumentumok teszik még értékesebbé a közel 180 oldalas könyvet.